

Pukovnik

Ljubomir BLAGOJEVIĆ

NEKI TEORIJSKI PROBLEMI VOĐENJA OPERACIJA U NAŠIM USLOVIMA

Tema o operacijama razmatrana je u poslednje tri godine na stranicama »Vojnog dela« u nekoliko navrata. Takav interes odražavao je, pre svega, potrebu šire i sveobuhvatnije teorijsko-aplikativne razrade operacija sa stanovišta koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane i posebno strategije oružane borbe, ali je proizlazio i iz složenosti tematike i različitih pogleda na neka fundamentalna pitanja. Svaka od pomenutih rasprava značila je korak dalje u rasvetljavanju pokrenutih problema, ali je istovremeno ukazivala na mnoga pitanja koja zahtevaju šire odgovore. Ovaj članak treba shvatiti, takođe, kao jedan od priloga u vezi s temom o operacijama.

*

Kao što je već više puta rečeno, naša strategija oružane borbe računa i sa izvođenjem operacija — raznovrsnih po mestu, cilju, razmerama i angažovanim snagama i sredstvima. Teoriju operacija razrađuju operatika i strategija, s tim što i jedna i druga treba da utvrde takav tip i način vođenja operacija kojima će se obezbediti uspešan tok oružane borbe u svim uslovima i, pre svega, sa tehnički superior-nijim agresorom. Da bi se to postiglo, svaka operacija bi morala da ima jasno utvrđene i realne ciljeve i zamisao, a izvodila bi se na ograničenom prostoru, dovoljno respektivnim snagama i pod jednostavnim komandovanjem i usmeravanjem dejstava. Njene okvire je čak i teorijski veoma teško preciznije odrediti, jer će u svakom konkretnom slučaju, zavisno od uslova i odnosa snaga, imati različite razmere, trajanje, metod izvođenja i obeležja.

Jedan od značajnih preduslova uspešnog izvođenja operacija jeste visok stepen inicijative i stvaralaštva komandi i jedinica. Stra-

tegija oružane borbe odbacuje, naime, svaki šablon koji vodi krutim i tipiziranim operacijama, jer se takav tip operacija ne može nametnuti protivniku, a bez toga nema pobeđe. Prirodno, prilagođavaće se i agresor, ali će to prilagođavanje objektivno biti potpuno drukčije s obzirom na postavljene ciljeve i način njihovog ostvarenja. Kada je, međutim, reč o našim operacijama — njihova osnovna orijentacija, smisao i sadržaj treba da budu, u prvom redu, u *nametanju naših uslova vođenja borbe*, u permanentnom iscrpljivanju agresora i u zadavanju neprekidnih udaraca, makar i sitnijih, sve dok se konačno ne ostvare planirani ciljevi operacije.

Za uspešno izvođenje operacije od posebnog je značaja istovremeno angažovanje što jačih snaga i sredstava, ali uporedo s tim i njihova maksimalno racionalna upotreba. Osnovu svakog uspeha treba da čini aktivnost, bilo da je reč o odbrambenim ili napadnim operacijama, bez obzira na uslove u kojima se izvode. To praktično znači da u svakoj operaciji treba usmeriti maksimalno mogući deo snaga na napadna dejstva, a udare po mogućnosti treba nanositi u bokove i iz pozadine agresora. Što se tiče odbrane, za naš strategijski koncept bi, najverovatnije, bila potpuno neprihvatljiva klasična shema izvođenja odbrambenih operacija, koja se zasniva na principu uzastopnog povlačenja i zaprečavanja, pri čemu se agresoru prepušta prostor dok se ne iscrpi i ne zaustavi, odnosno dok se ne stvore mogućnosti da ojačane ili osvežene snage, a ponekad i potpuno nove, u povoljnom operativnom momentu ne pređu u protivudar i ofanzivu. Ne odbacujući potpuno ni ovakav redosled i metod, naša teorija operacija polazi, ipak, od bitno drukčije fizionomije operacija, koja se, pojednostavljeno govoreći, sastoji u neprekidnim, brojnim i sinhronizovanim udarima različite jačine na celom prostoru. U odnosu na operacije drugih OS, osnovnu karakteristiku naših napadača i odbrambenih operacija činilo bi jedinstvo i povezanost dejstava snaga na frontu, na privremeno zaposednutoj teritoriji i u vlastitoj pozadini u zoni operacije. Snage u pozadini protivnika ne bi ostajale samo prinudno i izuzetno, odnosno zbog toga što se nisu mogle izvući u pravcu fronta, već bi to činile redovno i planski od početka i za sve vreme trajanja operacije. S tim u vezi postavlja se i pitanje — kako ostvariti grupisanje snaga i sredstava na odlučujućem mestu i kako izraziti težište? Zbog specifičnog rasporeda snaga »na frontu« i »u pozadini« agresora najčešće neće ni biti potrebe za koncentracijom jačih snaga u užim rejonima. One će se, u celini ili većim delom, nalaziti već raspoređene u zoni operacije i duž pravaca, tako da će biti potrebne samo manje korekcije i pomeranja ka određenom rejonu, prostoru i objektu. U operaciji bi se, znači, neprekidno preplitali napad,

odbrana, gonjenje, borba u okruženju i druge radnje, s tim što bi sve bile usklađene prema cilju i vremenu, a odvojene po prostoru; izvodile bi se istovremeno na više pravaca i u više rejona, koji u operativnom pogledu čine jedinstvenu celinu. Takvo angažovanje snaga ne isključuje i ne negira postojanje težišta. Njih može biti više i neće ih karakterisati sasređivanje jačih snaga na malom prostoru, jer bi takvo rešenje predstavljalo izuzetan rizik u uslovima prevlasti agresora u vazduhu i zbog moguće upotrebe nuklearnih borbenih sredstava.

Sve naše operacije će karakterisati visok stepen pokretljivosti i aktivnosti (intenziteta). Ta svojstva će biti naročito izražena u operacijama na privremeno zaposednutoj teritoriji, ali će slično biti i na frontu. Načelno, snage koje učestvuju u izvođenju operacije imale bi obavezu da stalno i uporno drže i kontrolišu prostor koji im je određen i samo bi ga u izuzetnim okolnostima mogle da napuštaju. Drugim rečima, to znači da nepostojanje stabilnih i stalnih frontova i neprekidnih linija neposrednog borbenog dodira, odnosno postojanje većih i brojnijih međuprostora — omogućuju slobodniji raspored i dejstva snaga u toku operacije. U vezi s tim javlja se i problem koordiniranog dejstva svih jedinica koje učestvuju u operaciji. Šta, naime, treba učiniti da bi se izbegla neorganizovanost i stihija u dejstvima jedinica, da bi se omogućilo jedinstveno izvođenje operacije, usmerilo delovanje svih izvršilaca i postigla skladnost operativno-taktičkih postupaka? Navodimo samo neka rešenja. Sve jedinice, a naročito one na odvojenim pravcima, i u pozadini treba da budu orijentisane na duže vreme i da poznaju opšte ciljeve operacije kako bi mogle dejstvovati i bez stalnih konkretnih zadataka pretpostavljenih komandi. To je moguće postići jasnim i jedinstvenim definisanjem opšte zamisli operacije, preciznim postavljanjem zadataka za sve vreme trajanja operacije, jedinstvenim komandovanjem i usmeravanjem dejstava na najvažnije i prioritetne zadatke, kao i poznavanjem doktrine i teorije vođenja operacija od strane svih učesnika.

Operacije mogu imati strategijski ili operativni cilj. Strategijski cilj je opštiji i dugoročniji, a operativni — konkretniji i ostvariv za kraće vreme. Cilj operacije određivao bi se prema snagama agresora kojima se treba suprotstaviti, odnosno koje treba razbiti, ili bi bio određen vremenskim rokom i objektom na terenu. Pošto bi se ratovalo na vlastitoj teritoriji, operacije bi — pored vojnostrategijskih i operativnih ciljeva — imale i veoma naglašenu političku, ekonomsku i moralno-psihološku komponentu, a njihovi rezultati bi se odražavali ne samo na oružane snage već i na stanovništvo i teritoriju u zoni izvođenja operacije, pa i znatno šire. Svaki od ovih sadr-

žaja jedinstvenog opšteg cilja mogao bi biti određujući i glavni za operaciju. Ipak, jedan cilj bi uvek bio dominantan — razbijanje i uništenje agresora, čemu bi bile podređene sve druge ideje i kombinacije.

U skladu s postavljenim ciljevima određivale bi se i snage za izvođenje operacije. Moguć je i obrnut postupak: da se prema raspoloživim snagama definišu i utvrde i odgovarajući ciljevi i zadaci. U koncipiranju snaga predviđenih za operaciju od posebnog je značaja obezbeđenje sklada u pogledu njihove brojne i kvalitativne vrednosti i postizanja što optimalnijeg odnosa u pogledu angažovanja jedinica JNA i TO. Od ovih jedinica stvarale bi se strategijsko-operativne i strategijske grupacije za izvođenje operacije, ali bi deo snaga ostajao i izvan tih sastava. To se posebno odnosi na jedinice tzv. »prostorne strukture« teritorijalne odbrane, koje ne bi ni bilo celishodno objedinjavati u grupacije, niti bi im namenske zadatke trebalo menjati.

Glavni nosilac dejstava i zadataka u operaciji bile bi snage KoV i jedinice TO podržane avijacijom, a na pomorskom vojištu — jedinice RM, TO i KoV. Pri razvijanju operativnog uspeha u dubini rasporeda agresora posebno značajnu ulogu bi imale jedinice u pozadini i na privremeno zaposednutoj teritoriji. U napadnim operacijama bi sadejstvovala jedinice s fronta stvarajući slobodne teritorije na koje bi se ove oslanjale, a u odbrambenim operacijama vezivale bi snage agresora i izvodile najraznovrsnija aktivna dejstva. Takvim načinom vođenja borbe agresor bi bio prisiljen da razvlači svoje snage i nastupa znatno sporije, a danonoćnim udarima jedinica TO i drugih snaga u vlastitoj pozadini neočekivano brzo bi dospao u stanje krajnje iscrpljenosti.

U skladu sa ovako koncipiranom fizionomijom operacije vršilo bi se i adekvatno grupisanje snaga i sredstava. U klasičnim operacijama, kao što je poznato, koncentracija snaga se izvodila uglavnom po pravcima i ešelonima, s tim što su glavne snage bile prikupljene na najvažnijim pravcima i sa njima je izvođen manevar. U operacijama naših jedinica, međutim, grupisanje snaga će se zasnivati na drukčijim principima. Pre svega, postojaće globalna podela na jedinice koje će dejstvovati u zahvatu fronta, vlastitoj pozadini i pozadini agresora, a unutar takve podele vršilo bi se grupisanje po pravcima i rejonima. U takvim okvirima mogu se, zatim, stvarati integrisani sastavi za: odbranu i držanje pojedinih rejona i objekata, bočne udare i druge aktivne radnje, borbu sa VD, zaprečavanje, udare po komunikacijama i sl., a u njihovom sastavu se, po potrebi, mogu for-

mirati i tipski (klasični) elementi borbenog poretka, kao što su PTOd, prednji odredi, rezerve, zasede i drugi. Pri tome je veoma važno da raspored snaga u zoni operacije ne bude podjednak i simetričan; težište mora uvek da postoji, a izražavaće se odgovarajućim rasporedom i jačinom snaga ili na drugi način i češće se može premeštati. S druge strane, pošto jedinice neće biti kompaktno raspoređene na uskom prostoru, od izuzetnog je značaja njihovo taktičko i operativno povezivanje sa ciljevima i zadacima operacije. Rasporedom većeg broja jedinica TO u međuprostorima glavnih snaga postizaće se veća čvrstina i povezanost snaga na celom prostoru u zoni operacije, a to će ih činiti homogenijim i efikasnijim u sudaru sa agresorom čije bi jedinice, verovatno, bile raspoređene i angažovane striktno u zahvatu glavnih pravaca, u skladu sa njihovim doktrinarnim načelima vođenja borbe.

Što operacija bude imala veće razmere, to će i zemljište u njejoj zoni biti raznovrsnije. Prirodni i urbani rejoni i objekti činili bi, najčešće, oslonce odbrane ili ciljeve napada. Zona operacije određivaće se tako da bude dovoljno prostrana za izvođenje manevra. Načelno se ne bi smela smanjivati, niti napuštati bez odobrenja pretpostavljene komande, što pretpostavlja mogućnost promene načina i oblika dejstava u skladu sa izmenjenim uslovima i novom ulogom. Težište operacija će se često prenositi sa snaga koje dejstvuju u zahvatu fronta na snage u pozadini agresora ili u vlastitoj pozadini i obrnuto. U skladu s tim bi se i planirala operacija. Plan bi obuhvatio operaciju u celini, na svu dubinu zadatka i za sve vreme trajanja po osnovnim etapama, ali to ne bi smelo da sputava potčinjene starešine i onemogućava njihovu inicijativu i stvaralaštvo. Centralizovano planiranje operacije po vertikali primenjivalo bi se izuzetno.

Operacije bi se izvodile danonoćno. Noćna dejstva bi imala najširu primenu i izvodila bi se veoma intenzivno, naročito na privremeno zaposednutoj teritoriji. U odnosu na uobičajene normative (7—10 dana) operacije će trajati ili znatno kraće ili znatno duže, što isključuje mogućnost prethodnog fiksiranja bilo kakvih vremenskih normi. Slično bi bilo i sa primenom ustaljenog redosleda postupaka. Operacija bi mogla početi istovremenim dejstvima po celoj dubini i širini dodeljene zone ili od prednje granice zone u dubinu, ili iz pozadine agresora ka frontu, a katkada jednovremeno iz pozadine i sa fronta. U početku agresije neprijatelj bi, verovatno, pokušao da na metne našim snagama određen redosled postupaka u vođenju operacija (s obzirom na početnu inicijativu), ali bi vremenom — po meri preotimanja inicijative od agresora — sve više dolazila do izražaja naša taktika, što bi bitno menjalo i karakter dejstava.

Osnovni sadržaj operacija činili bi međusobno povezani bojevi, borbe, diverzije, udari, protivudari, zasede i druge aktivnosti, koji bi se izvodili istovremeno i uzastopno sve dok ne bi bili ostvareni planirani ciljevi operacije. Izuzetan značaj bi imala protivdesantna i protivoklopna borba, PVO i zaprečavanje. Izvođenje operacije ne bi karakterisalo uobičajeno, manje-više paralelno, homogeno i izjednačeno pomeranje fronta u jednu ili drugu stranu. Operacija bi predstavljala, u suštini, rezultantu sudara i bojeva u celoj zoni; nekada bi se dejstva sa više pravaca mogla susretati u jednom rejonu, a u drugoj situaciji — radijalno razilaziti sa slobodnih teritorija u kombinaciji sa dejstvima koja bi bila usmerena sa fronta ka njima. U celini uzev, operacije bi se vodile veoma elastično.

Odbrambene operacije bi od početka imale jasno opredeljen cilj — slamati snage agresora sa težištem na glavnim pravcima njegovog nastupanja. Međutim, u slučaju agresije s ograničenim ciljem i pri povoljnijem odnosu snaga operacije će od početka imati veoma odlučan cilj: što brže slomiti agresora i na što manjoj dubini. Takve operacije će biti sračunate na stvaranje uslova za brzo nanošenje protivudara i preduzimanje ofanzive radi konačnog razbijanja agresora. Čak i u izuzetno nepovoljnom odnosu snaga operacije ne bi smele poprimiti odsudni karakter, niti se pretvoriti u odstupne operacije. Prema cilju i sadržaju i one bi bile izuzetno elastične i pokretne, sračunate na usporavanje, razvlačenje i iscrpljivanje agresora do konačnog preotimanja inicijative (najpre taktičke, a zatim operativne i strategijske). Da bi se to postiglo, veoma je važno usvojiti i sprovesti stav o tome da prodori napadača u dubinu odbrambene zone niukom slučaju ne mogu da znače završetak operacije, već da dejstva treba nastaviti i dalje, ali na nov način. Jedinice se ne smeju plašiti okruženja. Napadač bi se slamao odbranom s čela i uzastopnim udarima iz pozadine i bokova napadnih klinova, što znači da bi se za sve vreme operacije kombinovala ofanzivna i defanzivna dejstva. Operacija bi morala biti tako zamišljena i izvođena da se napadač, što bude dublje prodirao, stavlja u sve teži položaj, a da aktivnost i upornost odbrane u celini sve više narastaju. Tako bi, na primer, odbrambena operacija mogla imati sledeće etape izvođenja: etapu slamanja napadača i preotimanja inicijative; etapu naše izrazite inicijative; etapu odlučnih udara naših snaga; završnu etapu.

Upornost u izvođenju operacija ispoljavala bi se, prvenstveno, kroz elastičnost, aktivnost, širinu borbe i otpora, i nametanje borbe napadaču u celoj zoni. U postavljanju zahteva za ofanzivnim dejstvima treba, međutim, biti i realan, jer se odbrambene operacije ne mogu izvoditi, pretežno, ofanzivnim dejstvima. Ako bi to bilo izvod-

ljivo, odbrambena operacija se ne bi ni organizovala. Zahtev za što većim ofanzivnim dejstvima ne isključuje uporno držanje određenih dominantnih i važnih objekata i rejona. Naprotiv, to će i ubuduće biti nužno upravo da bi se moglo napadati na drugim pravcima. Zato je nedopustiva svaka orijentacija na nedovoljnu upornost i olako napuštanje položaja u odbrambenim operacijama.

Napadne operacije bi se izvodile na najpovoljnijim pravcima koji nude uspeh, a pripremale bi se u toku izvođenja odbrambenih operacija. Zbog toga će biti teško preciznije određivanje granice prelaza jednih u druge, pogotovo kada se izvode na istom prostoru. Nosioci glavnog udara mogu biti snage na frontu, koje napadaju iz dubine, snage koje nanose udare iz međuprostora u bokove, ili sastavi iz pozadine koji napadaju ka frontu. To ne bi trebalo da budu veći i respektivniji sastavi, utoliko pre što će se snaga udara često zasnivati na drugim elementima: iznenađenju, manevru, teško prolaznom zemljištu, maskiranju i sl. Najčešće bi napadne operacije nastajale iz odbrambenih na istom prostoru, kao rezultat preotimanja inicijative od agresora na pojedinim pravcima. Napadne operacije će se izvoditi u zahvatu fronta ili u dubljoj pozadini — na privremeno zaposednutoj teritoriji. Operacije u zahvatu fronta, zavisno od uslova, mogla bi karakterisati izrazitija uloga snaga u pozadini, ili relativno veća sasređenost i udari snaga sa fronta. U odnosu na klasične napadne operacije, operacije na privremeno zaposednutoj teritoriji, najčešće, imale bi ograničeniji karakter i skromnije ciljeve, manji tempo i zamah, a izvodile bi se znatno više nego u zahvatu fronta. Glavni nosioci udara mogle bi biti snage na frontu ili u pozadini agresora, a osnovna zamisao bi se sastojala u odsecanju pojedinih grupacija agresora od baza, odbacivanju neprijatelja sa određenih pravaca i prostorija, razbijanju i uništavanju određene grupacije i dr. Za izvršenje tih ciljeva ne bi bilo neophodno grupisanje velikih snaga na malom prostoru i stvaranje velike gustine tehnike i žive sile na težišnim pravcima napada. Ukoliko bi u pojedinim situacijama i moralo doći do većeg sasređivanja snaga i sredstava — to bi se izvodilo na poseban način. Pre svega, uzelo bi se u obzir dejstvo i aktivnost avijacije agresora, a istovremeno bi se iznalazili i efikasniji postupci i oblici grupisanja i rasporeda snaga kako bi se obezbedila veća sloboda manevra i nanošenje bočnih udara i udara iz pozadine. Težište dejstava usmeravalo bi se, prvenstveno, na pomoćne snage, čijim razbijanjem bi se stvorili uslovi za što brži prodor u pozadinu i udar u bokove glavnih snaga.

Operacije bi se izvodile bez većih pauza, gotovo u jednom zamahu. Njihov početak i redosled izvođenja zavisiće, međutim, od

brojnih okolnosti, a pre svega, odnosa snaga. Nekada će dejstva otpočeti, najpre, s fronta, u drugoj situaciji — iz pozadine agresora, a katkada istovremeno iz oba pravca. Sem izuzetno, retko će se ići na proboj jako utvrđene i duboko organizovane odbrane, jer bi to zahtevalo veće sasređivanje snaga, jaču vatrenu i drugu podršku i veće gubitke. Još manje bi bilo prihvatljivo metodično probijanje odbrane masom ljudi i tehnike, pogotovo linijsko i sistematično izvođenje operacije na neprekidnom frontu. Zato je najpovoljnije da napadne operacije počnu u momentu kada agresor zastane i dok ne organizuje odbranu, odnosno u trenucima njegove dezorganizacije i iscrpljenosti u prethodnim borbama naročito sa snagama u pozadini. Tada napadna operacija postaje prirodan i logičan postupak, koji pruža šanse za uspehi.